

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

«Կրթության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություն կատարելու անհրաժեշտության վերաբերյալ

«Կրթության մասին» օրենքում փոփոխություն և լրացումներ կատարելու անհրաժեշտությունը պայմանավորված է հետևյալ սկզբունքով՝ պետությունը պետք է դասագրքերով ապահովի բոլոր տարրական դասարանների աշակերտներին հավասար հիմունքներով, անկախ նրանից, հաճախում են իրենք պետական թե ոչ պետական հանրակրթական դպրոց:

Ներկա իրավիճակը

«Կրթության մասին» օրենքը¹ սահմանում է, որ «Պետական հանրակրթական դպրոցների առաջինից չորրորդ դասարանների աշակերտներին պետությունը պետական բյուջեի միջոցների հաշվին անվճար ապահովում է տարրական ընդհանուր կրթական ծրագրերով նախատեսված դասագրքերով²»:

Համաձայն ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի տվյալների³ 2020/2021 թ. ուսումնական տարում Հայաստանում գործում էր 1 402 հանրակրթական դպրոց, որոնցից 1 354-ը պետական են, 48-ը՝ ոչ պետական: Հանրակրթական դպրոցներում 1-4 (տարրական) դասարանների քանակը կազմում է՝ 8 051, որից 7 724-ը պետական դպրոցների դասարաններն են, 327-ը՝ ոչ պետական: Հանրակրթական դպրոցների 1-4 (տարրական) դասարանների աշակերտների թվաքանակն 155 673-ն է, որից 151 655-ը սովորում է պետական դպրոցներում, իսկ 4018-ը՝ ոչ պետական:

Պետական հանրակրթական ուսումնական հաստատությունները ստանում են համապատասխան դասագրքերը համաձայն ներկայում գործող «ՀՀ ուսումնական հաստատությունները դասագրքերով ապահովելու և հանրակրթական առարկաների դասագրքերը հրատարակելու կարգի»⁴: Կարգում ներկայացված է հանրակրթական առարկաների դասագրքերի և նրանց համապատասխան ուսուցչի ձեռնարկների հրատարակման ու բաշխման գործընթացը՝ դպրոցների համապատասխան քայլերն ու գործողությունները դասագրքերի ձեռքբերման ընթացքում, ինչպես նաև ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարության գործողությունները, որպես գործընթացը համակարգող և վերահսկող մարմին:

¹ «Կրթության մասին» 1999 թվականի ապրիլի 14-ի ՀՕ-297 օրենքի 6-րդ հոդվածի 4-րդ կետը

² 2021-2022 ուսումնական տարում հանրակրթական ծրագրեր իրականացնող հաստատություններում գործածության երաշխավորված դասագրքերի ցանկը՝ <https://escs.am/files/files/2021-03-16/9cb218e45afdc03766c20b56359e64a7.pdf>; դասագրքերը նախատեսված են հետևյալ առարկաների համար՝ <https://escs.am/files/files/2021-09-02/f610b1e216a229cb42331526f0d52ecf.pdf>

³ Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտեի (2021), **Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ-տնտեսական վիճակը 2021 թ. հունվար-մարտին, Սոցիալ-ժողովրդագրական հատված**, էջ. 208-221, հասանելի է՝ https://armstat.am/file/article/sv_03_21a_5130.pdf հղումով:

⁴ ՀՀ կրթության և գիտության նախարարի 2009 թվականի օգոստոսի 21-ի «ՀՀ ուսումնական հաստատությունները դասագրքերով ապահովելու, հանրակրթական առարկաների դասագրքերը հրատարակելու և հանրակրթության պետական չափորոշչին դասագրքերի համապատասխանության գնահատման առարկայական հանձնաժողովների ձևավորման կարգը հաստատելու մասին» N 752-Ն հրամանը: Ներկա պահին շրջանառվում է նաև նոր կարգի նախագիծը, որը հասանելի է սույն հղումով՝ <https://www.e-draft.am/projects/3488/about>

Ամեն տարի համաձայն ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարի համապատասխան հրամանի,⁵ որով հաստատվում է կրթական հաստատությունների աշակերտների համար դասագրքերի և ուսումնական գրականության ձեռքբերման ցանկը⁶ միջինում ձեռք է բերվում քանակով մոտ 767,715.6 հատ դասագիրք և ուսումնական գրականություն, որի տարեկան միջին գինն է 906,573,541.2 ՀՀ դրամ⁷:

Ոչ պետական դպրոցները իրենց դասագրքային ֆոնդը կարող են ձեռք բերել վճարովի սկզբունքով հրատարակչություններից: Այնուամենայնիվ, բավականին երկար ժամանակ ՀՀ Ազգային ժողովի գիտության, կրթության, մշակույթի, սփյուռքի, երիտասարդության և սպորտի հարցերի մշտական հանձնաժողովը շարունակում է ստանալ բողոքներ ոչ պետական դպրոցների ներկայացուցիչներից համապատասխան դասագրքերի ձեռքբերման ընթացքում ծագող խնդիրների վերաբերյալ հավասարության և թափանցիկության բացակայության առումով: Այդ դպրոցների ներկայացուցիչների և ոլորտի փորձագետների կարծիքով՝ դասագրքերի ձեռքբերման գործընթացը իրականացվում է առանց զեղչային պայմանների կամ գնային արտոնությունների, ինչը դրդում է որոշ դպրոցներին ձեռք բերել այդ դասագրքերը երկրորդային շուկայից, ինչը իր հերթին խթանում է ստվերային շուկայի զարգացումը:

Համաձայն օրենքի⁸ դասագրքերը տրամադրվում են ոչ թե դպրոցներին, այլ աշակերտներին դպրոցների միջոցով: Եվ պետական և ոչ պետական դպրոցները կրթական գործընթացն իրականացնում են համաձայն հանրակրթության պետական չափորոշիչների, ուստի, տարբեր կազմակերպական-իրավական ձև ունեցող դպրոցներ հաճախող աշակերտների իրավունքները չպետք է տարբերվեն: Հետևաբար, դասագրքերի տրամադրման գործընթացը չպետք է պարունակի տարբերակում՝ օրենքը պետք է վերաբերի ՀՀ բոլոր սովորողներին՝ անկախ իրենց ուսումնական հաստատության կազմակերպարարական ձևից, ապահովելով երեխաների կրթության իրավունքը: ՀՀ ոչ պետական դպրոցներում սովորող աշակերտները ևս ՀՀ Սահմանադրությամբ օժտված են կրթության իրավունքով:⁹ Հետևաբար դասագրքերի տրամադրման հարցում պետական քաղաքականությունը պետք է լինի համընդհանուր, բացառելով խտրականությունը:

⁵ ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարի 2021 թվականի մարտի 16-ի ««Հայաստանի Հանրապետության 2021 թվականի պետական բյուջեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի բյուջետային ծախսերի «Հանրակրթության ծրագրի /1146 դասիչ/ «Կրթական հաստատությունների աշակերտներին դասագրքերով և ուսումնական գրականությամբ ապահովում»» 11016 միջոցառման շրջանակներում դասագրքերի ձեռքբերման ցանկը հաստատելու մասին» N 396 - Ա/2 հրամանը, հասանելի է՝ <https://escs.am/files/files/2021-03-23/440f9da50dbf46a9cd6232d16d7bd6da.PDF> հղումով:

⁶ ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարի 2021 թվականի ապրիլի 5-ի N 481-Ա/2 հրաման, հասանելի է՝ <https://escs.am/files/files/2021-04-15/3ed33c944064106da411ba84c988a556.pdf> հղումով:

⁷ Հաշվարկված է հաշվի առնելով սույն փաստաթղթի հղումների բաժնի վեցերորդ կետում նշված հրամանի և դրան հաջորդող նույն հրամանի 2020, 2019, 2018 թթ. տվյալները, ինչպես նաև ՀՀ կառավարության 2016 թվականի ապրիլի 21-ի N 496-Ն որոշման Հավելված N 1-ի տվյալները:

⁸ «Կրթության մասին» 1999 թվականի ապրիլի 14-ի ՀՕ-297 օրենքի 6-րդ հոդվածի 4-րդ կետը

⁹ ՀՀ սահմանադրություն, Հոդվ. 38, Կրթության իրավունքը, կետ 1, 22.12.2015

Առաջարկություններ

Ելնելով վերոգրյալից առաջարկվում է «Կրթության մասին» օրենքի 6-րդ հոդվածի 4-րդ կետը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ «4. Տարրական հանրակրթական ծրագրեր իրականացնող ուսումնական հաստատությունների, անկախ իրենց կազմակերպական-իրավական ձևից, առաջինից չորրորդ դասարանների աշակերտներին պետությունը պետական բյուջեի միջոցների հաշվին անվճար ապահովում է տարրական ընդհանուր կրթական ծրագրերով նախատեսված դասագրքերով:»:

Ակնկալվող արդյունքը

- Պետությունը ապահովում է ՀՀ բոլոր աշակերտների կրթության իրավունքը՝ անկախ իրենց կողմից հաճախած հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների կազմակերպատիրավական ձևից:
- Դադարում է երկրորդային շուկայից դասագրքերի ձեռքբերման գործընթացը, նվազում են կոռուպցիոն ռիսկերը: